

Beslutningsforslag nr. B 84. Fremsat den 23. maj 1989 af Frank Jensen (S), Jytte Andersen (S), Helle Degn (S), Pernille Forchhammer (S), Anna-Marie Hansen (S), Klaus Hækkerup (S), Lone Møller (S) og Hans Strunge (S)

Forslag til folketingsbeslutning

om en handlingsplan for de videregående uddannelser og forskningen

Folketinget opfordrer undervisnings- og forskningsministeren til inden den 1. juli 1989 at fremlægge en handlingsplan for de videregående uddannelser og forskningen for Folketinget.

Handlingsplanen skal:

- 1) Sikre, at adgangsbegrænsningen til de videregående uddannelser kan afvikles over en kort årrække.
- 2) Sikre det faglige indhold og kvaliteten i de videregående uddannelser.
- 3) Sikre en bedre ressourceudnyttelse inden for de videregående uddannelser, både hvad angår forskellige administrative procedurer, eksamensafvikling og lokaleudnyttelse.
- 4) Sikre styrkelse af grundforskningen som forudsætning for kvalificeret undervisning på et højt niveau og som en forudsætning for den anvendelsesorienterede og erhvervs-mæssige forskning.
- 5) Sikre, at der i alle studier indbygges et obligatorisk udlandsophold som led i uddannelsen.

Bemærkninger til forslaget

Almindelige bemærkninger

Forslagsstillerne ser den danske uddannelsespolitik i meget tæt sammenhæng med såvel erhvervs- som arbejdsmarkedspolitikken, den er en hjørnesten i Danmarks muligheder for at igangsætte en positiv omstillings- og fornyelsesproces. Uddannelse er ikke at betragte som en »omkostning«, men som en investering i fremtiden, både for den enkelte og for samfundet.

Forskning og uddannelse er altafgørende for den danske samfundsudvikling og erhvervslivets chancer for at klare sig i den internationale konkurrence både globalt og ved etableringen af EF's indre marked i 1992.

Det er et urimeligt spild af menneskelige ressourcer, at knap hver tredje ansøger til en videregående uddannelse afvises. Adgangsbegrænsningen er en forældet og urimelig sortering af de unge.

Udgangspunktet for adgangen til de videregående uddannelser bør ikke være en sortering efter studenterksamenskarakter, men afgøres af, hvorvidt den unge er studieegnet og har bestået eller ikke bestået en studenterksamen/hf eller anden adgangsgivende eksamen, et krav, der ved relevante uddannelser kan suppleres med krav om bestemte fagkombinationer og niveauer.

Der bør derfor ske en omlægning af uddannelses-systemet, som sikrer fri adgang til de videregående uddannelser. Omlægningen af uddannelserne må medføre, at de videregående uddannelser får et bredere indhold og dermed bliver mindre fagspecialiserede.

Det må herefter være op til den enkelte at vælge, hvilken uddannelse vedkommende ønsker at starte på. De unge skal før valget af uddannelse sikres en grundig og kvalificeret vejledning, der blandt andet skal indeholde oplysning om beskæftigelsesmulighederne inden for den enkelte uddannelse.

Der skal i forbindelse med afviklingen af adgangsbegrænsningen ske en særlig vejledningsindsats over for kvindelige ansøgere til en videregående uddan-

nelse. Undersøgelser viser, at tre ud af fire afviste til en videregående uddannelse er kvinder. Der bør derfor iværksættes en særlig indsats over for dem.

En naturlig konsekvens af omlægningen vil være, at det danske uddannelsesniveau stiger væsentligt samtidig med, at erhvervslivet sikres en fleksibel og veluddannet arbejdskraft.

Afskaffelsen af adgangsbegrænsningen vil betyde en merudgift på ca. 700 mio. kr. til undervisning og uddannelsesstøtte. Hertil kommer en merudgift til forskning på 150 mio. kr. i forbindelse med meroptaget på universiteter og højere læreanstalter. Denne udgift vil kunne finansieres gennem en ressourceomlægning, der opnås ved overflytning af ressourcerne fra passive dagpenge til aktive uddannelsespladser.

Undervisnings- og forskningsministeren har i et svar til Folketingets Uddannelsesudvalg oplyst, at de afviste unge i stedet for uddannelse finder følgende alternativ beskæftigelse: 62,4 pct. får erhvervsarbejde, 7,1 pct. kommer på arbejdsløshedsdagpenge og 11,1 pct. får bistandshjælp.

Der vil i kraft af fri adgang til uddannelserne på kort sigt ske besparelser ved ledige arbejdspladser, arbejdsløshedsdagpenge og kontanthjælp. I en periode med stor arbejdsløshed må det antages, at de arbejdspladser, de afviste ansøgere optager, vil blive overtaget af arbejdsløse. Samfundet vil dermed, ved 12.800 afviste, spare omkring 1,3 mia. kr. i passiv støtte mod 900 mio. kr. i aktiv støtte til afskaffelse af adgangsbegrænsningen.

Afskaffelse af adgangsbegrænsningen over en kort årrække må således anses for at være en udgiftsneutral foranstaltning.

Merbevillingerne til sikring af udvidet adgang til videregående uddannelser nu vil i øvrigt kunne modsvares af besparelser, når de mindre ungdomsårgange når frem til det videregående uddannelsessystem. Allerede fra 1990 er antallet af unge mellem 18 og 23 år faldende. Denne udvikling fortsætter de næste mange år.

På lang sigt vil den fri adgang og omlægningen af

de videregående uddannelser samtidig være en væsentlig og nødvendig investering i Danmarks fremtid.

Ved omlægningen af de videregående uddannelser er det vigtigt at sikre en styrkelse af forskningen på universiteter og højere læreanstalter.

En stærk grundforskning er en forudsætning for en kvalificeret undervisning på højt niveau og for den anvendte forskning og den teknologiske udvikling. Uden en alsidig grundforskning af høj kvalitet på universiteter og højere læreanstalter vil Danmark sakke agterud og forskeruddannelsen forringes. Den borgerlige regering har fejltreageret over for denne udfordring.

Konsekvensen af de senere års nedskæringer i den offentlige grundforskning har været:

- Problemer med at fastholde basisbevillinger til egentlige basale forskningsformål.
- Øget tidsforbrug for forskerne til udarbejdelse af ansøgninger og ekstern afrapportering.
- Problemer med at sikre kontinuitet i den langsigtede videnskabsbygning.
- Problemer med at rekruttere og fastholde forskere på de videregående uddannelser.
- Problemer med centralisering af forskningen.
- Demoralisering af universiteters og læreanstalters forskningsmiljøer.

Forslagsstillerne opfordrer til, at den førte politik ændres til:

- Genopretning af forskningsbevillingerne til de enkelte universiteter og højere læreanstalter.
- Øget antal forskningsstipendiater og ledsagende bevillinger til laboranthjælp, materialer etc.
- Stigning i bevillingerne til forskningsrådene og omlægning af bevillingspraksis til større og flerårige projektbevillinger.
- Stimulering til øget koordinering af samarbejde mellem eksisterende forskningsinstitutioner.

Undervisnings- og forskningsministerens bidrag til en løsning af problemerne har hidtil været beskedent.

Forslagsstillerne ønsker derfor udarbejdet en handlingsplan for de videregående uddannelser, der kan medvirke til en sammenhængende og holdbar politik over for de videregående uddannelser.

Bemærkninger til de enkelte punkter

ad 1) Afvikling af adgangsbegrænsningen til de videregående uddannelser

I 1988 søgte 12.800 unge forgæves om en plads på en videregående uddannelse. Tallet har været stigende, siden totaldimensioneringen blev indført i 1977.

Mange af de unge, der hvert år afvises, finder heldigvis andre uddannelser eller kommer i beskæftigelse.

Der er imidlertid en del unge, der tabes som følge af, at de ikke kommer i gang med en uddannelse. Bl.a. er der mange, som på forhånd opgiver at søge og derfor slet ikke er med i de 12.800.

Der er endvidere en del unge, som godt nok finder beskæftigelse, men i jobfunktioner, som på ingen måde kan blive en livsstilling for dem. Denne type unge, som aldrig opnår en fast tilknytning til arbejdsmarkedet, viser sig dels i det sociale system, dels i deres søgen efter uddannelsespladser. Deres chancer her er normalt ikke store, bl.a. fordi de har en række sociale forpligtelser.

En tilgængelighedsdimensionering på grundlag af prognoser for beskæftigelse i fremtiden er overordentlig svær at realisere. Dels varer det adskillige år, før de studenter, der optages i 1989, kommer ud på arbejdsmarkedet, dels har det i de senere år vist sig, at kandidaterne i stærkt stigende omfang finder beskæftigelse uden for de traditionelle områder, en udvikling, som må anses for at være accelererende de kommende år, bl.a. som konsekvens af de nye kombinationsuddannelser.

På den baggrund finder forslagsstillerne, at der bør lægges større vægt på de uddannelsessøgendes egne ønsker med henblik på valg af studium. Forslagsstillerne er også af den opfattelse, at der på denne måde vil kunne opnås et formindsket frafald, færre omvalg og kortere gennemførelsestider.

Forslagsstillerne ønsker, at handlingsplanen skal indeholde et forslag til afvikling af adgangsbegrænsningen. Afviklingen skal ske i løbet af maksimalt 3 år og finansieres gennem besparelser på arbejdsløshedsdagpenge og socialområdet.

Forslagsstillerne finder, at en løsning af problemerne på de videregående uddannelser er presserende. Uden en bevidst og effektiv satsning på uddannelse og forskning får Danmark ikke løst sine helt grundlæggende omstillings- og fornyelsesproblemer.

ad 2) Sammenhæng mellem undervisning og forskning

For forslagsstillerne er det et grundlæggende princip at fastholde sammenhængen mellem forskning og undervisning. Det skaber et aktuelt undervisningsindhold samt et dynamisk og kritisk forskningsmiljø. Med samme baggrund er vi gået ind for at øge vejledningsforpligtelsen på sektorforskningsinstitutionerne.

Forskningsresultaternes overføring til de studerende kan kun ske, såfremt to forhold er opfyldt: De ansatte ved de videregående uddannelser skal have tid

til at forske, og de skal være i stand til at formidle forskningsresultaterne til de studerende.

Et konkret problem i forbindelse med undervisningens kvalitet er underviserens pædagogiske kvalifikationer.

I modsætning til alle andre dele af uddannelsessystemet eksisterer der ingen direkte pædagogisk tradition på de videregående uddannelser.

Et af problemerne er, at undervisning ikke er meritgivende. Derfor er det nødvendigt, hvis man skal løse de pædagogiske problemer, at skabe grundlag for bedre motivation til at undervise. Og her bliver det nødvendigt at finde en metode og arbejdsform, der sikrer, at underviserne både sikres mulighed for forskning og undervisning.

Underviserens ofte manglende pædagogiske kvalifikationer er en væsentlig årsag til det store frafald ved de videregående uddannelser. Handlingsplanen bør derfor indeholde et forslag til forbedring af de pædagogiske kvalifikationer hos underviserne ved de videregående uddannelser, f.eks. i form af pædagogisk efteruddannelse af lærerne.

ad 3) Bedre ressourceudnyttelse

Styrelsesloven for de højere uddannelsesinstitutioner er gennem de seneste år blevet skydeskive for en ideologisk betinget kritik af styringssystemet ved uddannelsesinstitutionerne. Der er anvendt mange indgangsveje som forsøg på at angribe demokratimodelen på institutionerne.

Forslagsstillerne vil ikke afvise, at en lang række administrative og styringsmæssige procedurer som f.eks. en ansættelsesprocedure eller en faglig bedømmelse i dag virker hæmmende for større effektivitet og dynamik i systemet. Disse forhold kan dog ikke begrundes alene i styrelsesloven.

Problemerne kan løses ved at opstille nye regler for ansættelsesprocedurer og en sanering af kompetencefordelingen mellem den valgte/ansatte ledelse og de styrende organer på de enkelte institutioner. Forslagsstillerne ser gerne forsøg med styrelsesloven, hvis grupperne i konsistorium ønsker en åremålsbestemt forsøgsperiode, men vi har intet ønske om en revision af styrelsesloven, som kun har til formål at reducere de studerendes og det teknisk-administrative personales indflydelse i de styrende organer.

I handlingsplanen bør der være overvejelser om metoder til, hvordan en ændret undervisningstilrettelæggelse med f.eks. længere semestre og kortere eksamensperioder kan sikre en bedre udnyttelse af lokaler, apparatur og lærerkræfter. Ændringen af undervisningens tilrettelæggelse skal ske med det formål at

sikre, at flest mulige kan afslutte deres uddannelse på normeret studietid.

De videregående uddannelser bør have en fleksibel opbygning, der kan give mulighed for afstigning og påstigning i løbet af et uddannelsesforløb.

ad 4) Bedre vilkår for forskningen

Forskning og ny viden er forudsætningen for, at samfundet kan forny og udvikle sig. Forslagsstillerne lægger vægt på, at samfundsbehov spiller en væsentlig rolle ved tilrettelæggelsen af forsknings- og teknologipolitikken.

Der er gennem de sidste år sket en kraftig opprioritering af programforskningen på bekostning af den frie grundforskning ved de videregående uddannelser.

Det har medført konflikter mellem forskning og undervisning, at der stadig kommer flere studerende ind på de videregående uddannelser, uden at der følger bevillinger med, på grund af de såkaldte procentvise produktivitetsforbedringer.

Efter Undervisnings- og Forskningsministeriets opsigelse af normen for undervisning, forskning og administration (UFA-normen) har de ansatte ikke en normsat forskningsret, hvilket er nødvendigt for at sikre grundforskningens kvalitet og omfang på et højt niveau, og staten har ikke et redskab til at øge undervisningen i kortere eller længere perioder. Forslagsstillerne vil anbefale, at handlingsplanen indeholder et udspil til fleksibel og utraditionel normsætning af undervisnings- og forskningsbalancen, som sikrer en bedre udnyttelse af de fysiske rammer og apparaturet. En normsætning, der sikrer minimumstid til forskning i forhold til undervisning.

Den tiltagende centralisering af forskningen bør stoppes.

Handlingsplanen bør sikre, at der sker en udvikling af grundforskningen ved de enkelte institutioner. Balancen mellem grundforskning og anvendelsesorienteret forskning skal retableres gennem en stigning i basisbevillingerne til universiteter og højere læreanstalter. Der skal sikres mulighed for, at forskerne ved institutionerne kan blande sig og medvirke i international forskning og debat.

ad 5) Obligatorisk udlandsophold

Det internationale element får stadig større betydning for Danmark. Igennem de senere år er der blevet etableret en række tilbud, der øger muligheden for, at studerende kan rejse til udlandet i en del af studietiden.

For at øge de studerendes mobilitet, erfaringer og indsigt i internationale forhold bør handlingsplanen beskrive muligheden for en trinvis etablering af en ordning, der gør udlandsophold til en integreret del af en videregående uddannelse. Tilbudet skal kunne varieres fra ½ til 1 års varighed. Tilsvarende skal der åbnes mulighed for, at udenlandske studerende tilbydes mulighed for at studere ved danske universiteter.

Som bilag til dette beslutningsforslag optrykkes:

- 1) Fordeling af optagne og afviste ansøgere ved de videregående uddannelser i 1989.

Kilde: Undervisnings- og Forskningsministeriet.

- 2) Udviklingen i antallet af 18-23-årige i perioden 1989-2005.

Kilde: Danmarks Statistik.

Bilag til f. t. beslutn. vedr. de videregående uddannelser

Bilag 1

**Fordelingen af optagne og afviste ved de
videregående uddannelser i 1988**

	Optagne	Afviste	Ledige pladser
<i>Tekniske uddannelser:</i>			
Datateknik, Odense Universitet	50	0	0
Civilingeniøruddannelsen, DTH	974	4	0
Tek-nat-uddannelser, AUC	606	17	0
Akademiingeniøruddannelsen, DIA	562	13	0
Teknika	2.038	146	220
Arkitektskolerne	280	399	0
Tekniske uddannelser i alt	4.510	579	220
<i>Naturvidenskabelige uddannelser:</i>			
Universiteterne og RUC	2.556	222	0
Landbohøjskolen	434	29	0
Naturvidenskabelige uddannelser i alt	2.990	251	0
<i>Samfundsvidenskabelige uddannelser:</i>			
Jura	1.143	534	0
Cand.oecon. og polit.	774	96	0
Psykologi	259	352	0
Andre universitetsuddannelser ¹⁾	1.352	529	0
HA	1.858	297	10
Kombinationsudd. med erhvervsøkonomi	1.159	223	35
De sociale højskoler	359	343	0
Samfundsvidenskabelige uddannelser i alt	6.904	2.374	45
<i>Sundhedsuddannelser:</i>			
Lægeuddannelsen	626	188	0
Kiropraktor (forkursus)	44	19	0
Dyrlægeuddannelsen	126	63	0
Tandlægeuddannelsen	145	87	0
Farmaceutisk Højskole	196	66	0
Ergoterapeutskolerne	195	132	0
Fysioterapeutskolerne	241	494	0
Jordemoderskolerne	45	281	0
Sygeplejerskolerne	2.113	1.272	75
Radiografskolerne	50	30	0
Sundhedsuddannelser i alt	3.781	2.632	75
<i>Humanistiske uddannelser:</i>			
Humaniora på KU, ÅU, OU, RUC, AUC	1.738	1.152	0

Teologi	402	22	0
Erhvervsprog, erhvervsøkonomi (OU)	120	51	0
Korrespondentuddannelsen	1.404	238	220
Journalisthøjskolen	99	553	0
Biblioteksskolen	216	25	0
Døvetolkeuddannelsen	26	35	0
Humanistiske uddannelser i alt	4.005	2.076	220
<i>Pædagogiske uddannelser:</i>			
Folkeskolelærerseminarierne	1.656	883	5
Børnehave- og fritidspædagogseminarier	1.823	647	0
Socialpædagogiske seminarier	1.385	1.042	0
Husholdningsseminarier	78	0	45
Pædagogiske uddannelser i alt	4.942	2.572	50
<i>Handelsskoler:</i>			
Højere handelseksamen, HHX	1.871	2.381	11
I alt ca.	29.000	12.865	621

1) Inkl. HA på AUC.

Bilag 2

Anm.: Fremskrivningernes forudsætninger:

Alternativ 1: Faldende dødelighed for personer over 60 år, konstant dødelighed for alle andre. Stigende fertilitet de første 7 år, derefter konstant fertilitet.

Beregning 1: Flyttemønstre som i perioden 1984-87.**Fremskreven befolkning 1988 (alt.1, ber. 1) i hele landet, efter alder; ID**

	18 år	19 år	20 år	21 år	22 år	23 år	18-23 år
1989	71.805	71.883	75.130	81.776	88.469	85.800	474.863
1990	75.820	71.616	72.168	75.346	81.960	88.637	465.547
1991	76.144	75.628	71.902	72.387	75.534	82.132	453.727
1992	72.611	75.951	75.911	72.121	72.576	75.712	444.882
1993	72.349	72.420	76.235	76.127	72.310	72.756	442.197
1994	73.306	72.124	72.654	76.397	76.264	72.446	443.191
1995	66.792	73.045	72.306	72.764	76.484	76.354	437.745
1996	63.398	66.499	73.175	72.361	72.806	76.529	424.768
1997	63.521	63.072	66.583	73.175	72.353	72.809	411.513
1998	60.798	63.162	63.106	66.533	73.118	72.312	399.029
1999	58.808	60.440	63.195	63.059	66.481	73.077	385.060
2000	54.709	58.451	60.476	63.148	63.009	66.444	366.237
2001	54.481	54.357	58.488	60.430	63.098	62.974	353.828
2002	52.638	54.127	54.396	58.445	60.383	63.063	343.052
2003	53.640	52.286	54.168	54.356	58.398	60.350	333.198
2004	55.620	53.287	52.328	54.126	54.311	58.367	328.039
2005	56.986	55.265	53.328	52.288	54.083	54.284	326.234

Anm.: Fremskrivningernes forudsætninger:

Alternativ 1: Faldende dødelighed for personer over 60 år, konstant dødelighed for alle andre. Stigende fertilitet de første 7 år, derefter konstant fertilitet.

Beregning 1: Flyttmønster som i perioden 1984-87.

Fremskrevet befolkning 1988 (alt.1, ber. 1) i hele landet, efter alder; ID.

Procentfordeling efter tid (1989 = 100,0)

	18 år	19 år	20 år	21 år	22 år	23 år	18-23 år
1989	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
1990	105,6	99,6	96,1	92,1	92,6	103,3	98,0
1991	106,0	105,2	95,7	88,5	85,4	95,7	95,5
1992	101,1	105,7	101,0	88,2	82,0	88,2	93,7
1993	100,8	100,7	101,5	93,1	81,7	84,8	93,1
1994	102,1	100,3	96,7	93,4	86,2	84,4	93,3
1995	93,0	101,6	96,2	89,0	86,5	89,0	92,2
1996	88,3	92,5	97,4	88,5	82,3	89,2	89,5
1997	88,5	87,7	88,6	89,5	81,8	84,9	86,7
1998	84,7	87,9	84,0	81,4	82,6	84,3	84,0
1999	81,9	84,1	84,1	77,1	75,1	85,2	81,1
2000	76,2	81,3	80,5	77,2	71,2	77,4	77,1
2001	75,9	75,6	77,8	73,9	71,3	73,4	74,5
2002	73,3	75,3	72,4	71,5	68,3	73,5	72,2
2003	74,7	72,7	72,1	66,5	66,0	70,3	70,2
2004	77,5	74,1	69,6	66,2	61,4	68,0	69,1
2005	79,4	76,9	71,0	63,9	61,1	63,3	68,7